

Ruim baan voor leraren

De Onderwijsraad is het adviesorgaan voor de regering op het terrein van het onderwijs. De raad adviseert over de hoofdlijnen van het beleid en de wetgeving op het gebied van het onderwijs. Hij neemt een onafhankelijke positie in zowel ten opzichte van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap als ten opzichte van het onderwijsveld. Niet alleen adviseert de raad - gevraagd dan wel ongevraagd - de betrokken bewindslieden, maar ook de Eerste en Tweede Kamer kunnen om advies vragen. Ook gemeenten kunnen in speciale bij de wet geregelde gevallen een beroep doen op de Onderwijsraad.

De raad bestaat uit maximaal tien leden, inclusief de voorzitter. Zij worden bij Koninklijk Besluit op persoonlijke titel voor een periode van maximaal vier jaar benoemd. Daarna kunnen zij twee maal worden herbenoemd. Zij zijn onafhankelijk en vertegenwoordigen geen belangengroepen. De leden van de raad worden benoemd vanwege hun deskundigheid en zijn afkomstig uit verschillende geledingen van de maatschappij (onderwijs, wetenschap, het openbaar bestuur).

Een nieuw perspectief op het leraarschap

Er is veel aandacht voor het lerarenberoep, zowel bij beleidsmakers als in de media. Terecht, want leraren zijn cruciaal voor goed onderwijs. Het beroep staat echter onder druk, onder andere door toenemende lerarentekorten. De Tweede Kamer heeft de Onderwijsraad de volgende adviesvraag gesteld: hoe kunnen aanpassingen in de opleidings- en arbeidsstructuur bijdragen aan voldoende én goede leraren?

In antwoord op deze vraag komt de Onderwijsraad met het advies *Ruim baan voor leraren. Een nieuw perspectief op het leraarschap*. De raad introduceert een nieuwe kijk op het beroep die leidt tot ingrijpende aanpassingen in de opleidings- en arbeidsstructuur. Dit is een publiekssamenvatting van het advies.

Wat

Een voorstel voor voldoende én goede leraren

Veel maatregelen om de nijpende lerarentekorten aan te pakken, richten zich op de kwantiteit en de korte termijn: hoe krijgen we zo snel mogelijk meer leraren? De gekozen oplossingen zijn onvoldoende effectief en lijken ad hoc te worden toegepast. Kwantitatieve maatregelen kunnen bovendien de kwaliteit van het onderwijs aantasten, bijvoorbeeld als ze leiden tot (deels) onbevoegde leraren voor de klas, of als leraren in opleiding onvoldoende kunnen worden begeleid. De raad vindt het hoog tijd voor een nieuw perspectief op het leraarschap dat op lange termijn zorgt voor voldoende en goede leraren. Dit perspectief ziet er als volgt uit.

De kern van het beroep is in alle vakken en onderwijssectoren (voorschoolse educatie, basisonderwijs, voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs) gelijk. Leraren kwalificeren hun leerlingen

voor een vervolgopleiding of een beroep, en spelen een belangrijke rol in socialisatie en persoonsvorming. Elke leraar ontwikkelt hiervoor onderwijs, geeft les en evalueert. Didactische en pedagogische vaardigheden vormen de basis van het beroep. Daarnaast hebben leraren inhoudelijke kennis nodig voor een specifieke onderwijscontext, bijvoorbeeld voor lesgeven in een bepaald vak.

Vanuit deze gedachte adviseert de raad om ruimere onderwijsbevoegdheden in te voeren – geldig voor meerdere onderwijssectoren en meerdere (verwante) vakken – samen met specialisatiemogelijkheden. In combinatie met de ruimere bevoegdheden pleit de raad voor sterkere prikkels voor professionalisering en loopbaanontwikkeling op de werkplek. Startende leraren en leraren met een nieuw behaalde specialisatie moeten hun kennis en vaardigheden kunnen verdiepen door goede begeleiding in de school.

Concreet betekent dit een verandering van de huidige opleidings- en arbeidsstructuur. Nu leiden de opleidingsroutes naar afgebakende bevoegdheden voor een specifieke onderwijssector of een vak. Daarvoor in de plaats komt een generieke basis voor ieder-

een, in combinatie met een clustering van onderwijsbevoegdheden (bijvoorbeeld voor meerdere onderwijssectoren of voor meerdere verwante vakken) en één of meer specialisaties (bijvoorbeeld voor een bepaald vak). De raad benadrukt dat vakken-

nis ook in dit nieuwe perspectief cruciaal is. Op de werkplek komt de nadruk veel meer dan nu het geval is, structureel te liggen op professionalisering van leraren. Scholen geven dan vanuit een visie op professionalisering hun scholings- en taakbeleid vorm.

Waarom

Positieve effecten op het leraarschap

De raad denkt dat dit nieuwe perspectief vier positieve effecten heeft. Ze hangen nauw met elkaar samen: meer mogelijkheden voor mobiliteit van leraren, een aantrekkelijker beroep, meer kansen voor onderwijskwaliteit en vernieuwing, en een betere start voor beginnende leraren.

De mobiliteit van leraren tussen en binnen onderwijssectoren is nu laag. Voor een overstap is aanvullende diplomering nodig en er zijn salarisverschillen. Leraren kunnen in het voorstel van de raad makkelijker veranderen van onderwijssector of van vak. Als zij breder inzetbaar zijn, kan dit tekorten in bepaalde sectoren of vakken beter tegengaan.

Daarbij komt dat leraren meer keuzemogelijkheden en loopbaanperspectieven krijgen; dit maakt het beroep aantrekkelijker. Op dit moment zijn er nauwelijks doorgroeimogelijkheden in het lesgeven. De wettelijk vastgelegde bekwaamheids-

eisen voor leraren geven nu geen houvast, omdat ze geen niveauaanduidingen kennen (het gaat om minimumeisen zoals 'de leraar beheerst de inhoud van zijn vak'). Het nieuwe perspectief daagt leraren uit zich te blijven ontwikkelen. De raad verwacht dat daardoor huidige leraren gemotiveerd blijven om les te geven en meer mensen voor het leraarschap zullen kiezen. Uit onderzoek blijkt dat loopbaanperspectieven en professionele ontwikkeling belangrijke 'pushfactoren' zijn bij het kiezen voor het leraarschap.

Betere mogelijkheden voor professionalisering leiden tot betere benutting van exper-

tises in een lerarenteam en tot meer kwaliteit in het onderwijs. Een gespecialiseerde leraar rekenen kan bijvoorbeeld het rekenonderwijs verzorgen voor leerlingen van de hele school, niet alleen voor zijn of haar klas. Experts in een vakgebied kunnen doorlopende leerlijnen ontwikkelen, of makkelijker verbindingen tussen vakken tot stand brengen. Ook is het eenvoudiger om een nieuw vak de school in te brengen, omdat geen geheel nieuwe opleiding nodig is om het vak te mogen geven, maar een specialisatie volstaat.

Verdeling van taken in lerarenteams geeft startende leraren kansen. Zij kunnen hun takenpakket stap voor stap uitbreiden, of betere begeleiding krijgen van seniorcollega's. Dit alles is hard nodig, want gemiddeld verlaat een kwart van de starters in het basisonderwijs en in het voortgezet onderwijs binnen vijf jaar het beroep.

Hoe

De opleidingsstructuur: geen blauwdruk, wel de contouren

Voor de clusters van onderwijsbevoegdheden en de combinatie met specialisaties wil de raad geen blauwdruk geven, wel de contouren schetsen. Hij beveelt aan om een commissie aan te stellen die de precieze opleidingsstructuur uitwerkt.

De contouren zien er als volgt uit.

- De basis. Elke onderwijsbevoegdheid bestaat uit een brede, generieke basis. Met het afronden hiervan zijn leraren nog niet bevoegd om les te geven. Dat zijn ze pas als ze de generieke basis hebben gecombineerd met één of (in veel gevallen) meer van de hieronder genoemde clusters.
- Een cluster bestaat uit verwante

onderwijssectoren of vakken.

Voorbeelden zijn:

- 'het jonge kind' (voorschoolse educatie en groep 1 en 2 uit het basisonderwijs);
- '10- tot 14-jarigen' (bovenbouw basisonderwijs en onderbouw voortgezet onderwijs);
- 'bèta' (natuurkunde, scheikunde, biologie, wiskunde);

- 'gamma' (aardrijkskunde, geschiedenis, economie, maatschappijleer);
- 'zorg en welzijn' (gehandicapten zorg, maatschappelijke zorg, verpleegkunde).
- Een specialisatie. Deze is nodig voor lesgeven in de bovenbouw havo/vwo of in beroepsspecifieke vakken in het (v)mbo.

Een bevoegde leraar die een ander vak wil geven of wil overstappen naar een andere sector, hoeft in de nieuwe opzet geen hele opleiding meer te volgen. Hij of zij volgt een aanvullend traject dat aansluit op al aanwezige kennis en vaardigheden waarvoor al een eerdere kwalificatie is behaald.

Een wijziging in de onderwijsbevoegdheden heeft verstrekkende gevolgen. Een daarvan is dat de invulling van de clusters tot nieuwe 'schotten' kan leiden. Zo kan een leraar die kiest voor de cluster 'het jonge kind' niet meer (zonder een aanvullende specialisatie) lesgeven in de bovenbouw van het basisonderwijs. De raad is

van mening dat de gevolgen vooral positief zijn. Er zijn echter ook risico's waarover nagedacht moet worden. Zo is aandacht nodig voor de precieze kennis en vaardigheden waarover leraren moeten beschikken om een vak te kunnen geven; er is behoefte aan duidelijke eisen, zodat de kwaliteit hoog blijft.

Hoe

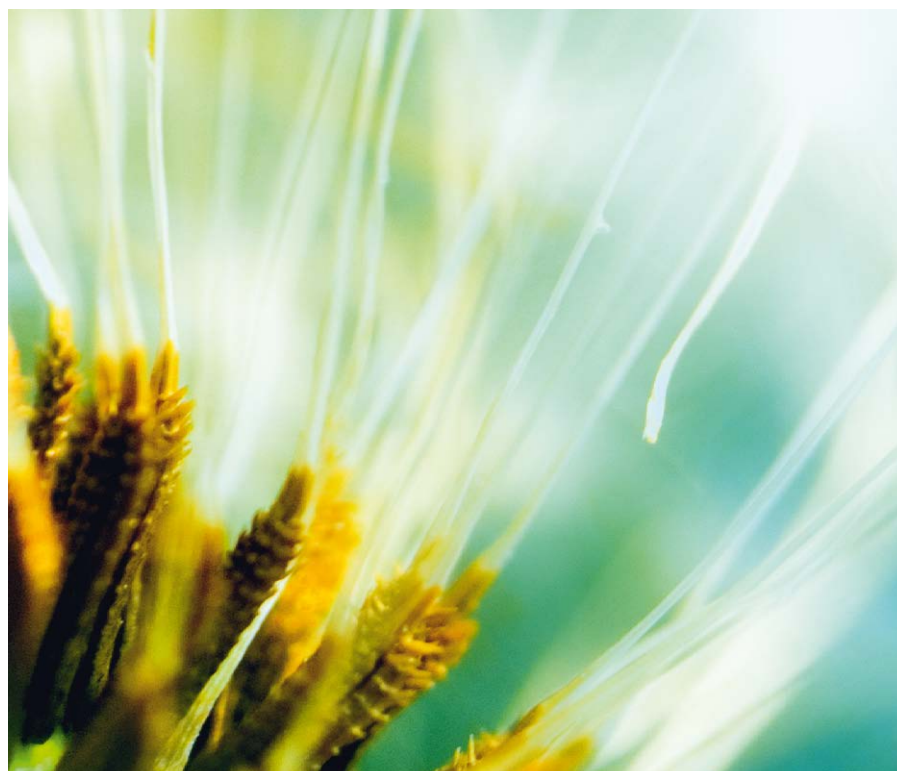
De werkplek: professionalisering en loopbaanontwikkeling als uitgangspunten

Om leraren te stimuleren zich continu te ontwikkelen, hebben scholen een sterke visie op professionalisering nodig. Deze zou het uitgangspunt moeten zijn voor het personeels- en scholingsbeleid. In veel onderwijsinstellingen is dit beleid nu gericht op praktische zaken en niet op loopbaanontwikkeling en doorgroei-mogelijkheden. Onderdelen van een aanpak kunnen zijn: persoonlijke ontwikkelingsprogramma's en vooral tijd hiervoor, betere inwerkprogramma's en inzetten op teamleren en samenwerking.

Tot slot benadrukt de raad dat dit voorstel alleen kans van slagen heeft bij aan-

vaarding van de financiële consequenties. Welke dat precies zijn, moet blijken bij de uitwerking van dit advies. Hoe dan ook vragen de voorgestelde aanpassingen in onderwijsbevoegdheden om overdenking van de cao's voor beroepskrachten in de voorschoolse sector en voor leraren in het basisonderwijs, voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs.

Het volledige advies is te lezen via www.onderwijsraad.nl

Voorbeelden van loopbanen van leraren

Loopbaan 1. Verbredende specialisatie: bèta + gamma

Een leraar bèta in het cluster 10- tot 14-jarigen is na een verbredende specialisatie gamma bevoegd voor:

- bèta- én gammavakken in de bovenbouw van het basisonderwijs
- bèta- én gammavakken in de onderbouw van het voortgezet onderwijs

Loopbaan 2. Verdiepende specialisatie: bèta + natuurkunde

Een leraar bèta in het cluster 10- tot 14-jarigen is na een verdiepende specialisatie natuurkunde bevoegd voor

- bètavakken in de bovenbouw van het basisonderwijs
- bètavakken in de onderbouw van het voortgezet onderwijs
- natuurkunde in de bovenbouw havo/vwo

Loopbaan 3. Verdiepende specialisatie: zorg & welzijn + gehandicaptenzorg

Een leraar zorg & welzijn in het cluster praktijkvakken is na een verdiepende specialisatie gehandicaptenzorg bevoegd voor:

- praktijkvakken zorg & welzijn in het (v)mbo
- gehandicaptenzorg in het (v)mbo

Loopbaan 4. Verbredende én verdiepende specialisatie: bèta + gamma + geschiedenis

Een leraar bèta en gamma in het cluster 10- tot 14-jarigen is na een verdiepende specialisatie geschiedenis bevoegd voor:

- bèta- en gammavakken in de bovenbouw van het basisonderwijs
- bèta- en gammavakken in de onderbouw van het voortgezet onderwijs
- geschiedenis in de bovenbouw havo/vwo

De toenemende lerarentekorten vormen een bron van zorg voor iedereen die betrokken is bij het onderwijs. De Tweede Kamer heeft over dit onderwerp advies gevraagd aan de Onderwijsraad, en daarbij aangegeven dat bij dit advies ook de ontoreikende kwalificatiestructuur betrokken dient te worden. In dit advies geeft de raad aan hoe een herziening van de opleidings- en arbeidsstructuur in het onderwijs op termijn kan bijdragen aan zowel voldoende als goede leraren. Het advies betreft leraren in het primair onderwijs, voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs. Ook de voor-schoolse educatie is in het advies betrokken.